

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

**ДОСЛІДЖЕННЯ  
«ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ В УКРАЇНІ»**

**2022 р.**

Дослідження проводилося в межах Проекту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». Мета дослідження полягала у тому, щоб за допомогою опитування з'ясувати потреби, стан та проблемні аспекти взаємодії інститутів громадянського суспільства, жителів громад та органів місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Передбачається, що на основі результатів даного дослідження постане можливим сформулювати рекомендації для покращення як правового поля, так і практичних кроків задля забезпечення ефективної співпраці між органами місцевої влади та громадськістю.

### **Автори дослідження:**

**Ольга Гвоздік**, Експертка проекту Ради Європи “Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні”

**Наталія Черногуб**, Експертка проекту Ради Європи “Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні”, керівник “Асоціації відкритих даних”

**Юлія Гвоздович**, Експертка проекту Ради Європи “Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні”

**Володимир Кебало**, Керівник проекту Ради Європи “Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні”

**Алла Петренко-Лисак**, Доцентка кафедри галузевої соціології факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

# ЗМІСТ

<b>ГЛОСАРІЙ</b>	<b>4</b>
<b>ПЕРЕДМОВА. ОПИС ПРОБЛЕМНОЇ СИТУАЦІЇ</b>	<b>6</b>
<b>1 РОЗДІЛ МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ</b>	<b>8</b>
<b>2 РОЗДІЛ. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ІНСТИТУЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЖИТЕЛІВ</b>	<b>9</b>
2.1. ПОРТРЕТ РЕСПОНДЕНТІВ	10
2.2. ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ	11
2.3. ПРОБЛЕМИ З ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	12
2.4. ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОЦІНКАХ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	16
2.5. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	18
2.6. ОЦІНКА АКТИВНОСТІ ГРОМАДИ В ЦІЛОМУ (БЕЗВІДНОСНО ДО ВІЙНИ)	19
2.7. ОЦІНКА СИТУАЦІЇ ВІД ПОЧАТКУ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ	19
2.8. ОЦІНКА СПІВУЧАСТІ З ВОЛОНТЕРАМИ ТА ВПО	21
<b>3 РОЗДІЛ. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ ІГС ТА ЖИТЕЛІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</b>	<b>22</b>
3.1. ІСНУЮЧІ ЗАКОНОДАВЧІ ОБМЕЖЕННЯ	22
3.2. ЩОДО ДОСТУПУ ІГС, ЖИТЕЛІВ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ	22
3.3. ЩОДО РОБОТИ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ УЧАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	23
3.4. ЩОДО ЗБОРУ ПРОПОЗИЦІЙ ТА ІНШИХ ФОРМ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ	24
<b>4 РОЗДІЛ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ОМС ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ</b>	<b>25</b>
4.1. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ОМС ТА УЧАСТЬ ГРОМАДИ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ	25
4.2. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ	28
4.3. КОМУНІКАЦІЯ ТА ІНШІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ	30
<b>ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ</b>	<b>33</b>

## ГЛОСАРІЙ

**ЗАКОН ПРО ВОЄННИЙ СТАН** - Закон України “Про правовий режим воєнного стану” зі змінами та доповненнями.

**ЗАКОН ПРО ДОСТУП** - Закон України “2939-VI від 13.01.2011 року “Про доступ до публічної інформації”.

**ПОРТАЛ** - Єдиний державний веб-портал відкритих даних, створено на виконання Закону України "Про доступ до публічної інформації" та постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 "Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних"

**ПУБЛІЧНА ІНФОРМАЦІЯ** - відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владним повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації

**РОЗПОРЯДНИК** - суб'єкт владних повноважень або інша особа, у якої є в наявності публічна інформація

**ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (ІГС)** - відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №976 від 05.11.2008, ІГС це - громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства

**ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ (ВПО)** – відповідно до Закону України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб”, ВПО - це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

**ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (ОМС)** — відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” - це виборні та інші органи територіальних громад, які мають повноваження вирішувати питання місцевого значення

**ВОЄННИЙ СТАН** — відповідно до Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній

незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

## ПЕРЕДМОВА. ОПИС ПРОБЛЕМНОЇ СИТУАЦІЇ

З 2014 року в Україні започатковано впровадження демократичних реформ та активізовано застосування різноманітних практик громадської участі. Так у громадах почали з'являтися бюджети участі, електронні петиції, консультації під час планування громадських просторів, наглядові ради в комунальних підприємствах, антикорупційні інструменти, громадський контроль і сотні варіантів просвітницької діяльності, практики з прозорості роботи місцевих рад.

З початком повномасштабного вторгнення армії російської федерації в Україну, було введено [Указом Президента України №64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”](#) на території України воєнний стан з 05:30 год 24 лютого 2022 року, внаслідок якого були запроваджені деякі обмеження Конституційних прав і свобод громадян, а також в рамках дії [Закону України “Про правовий режим воєнного стану”](#) наявні процедурні зміни, які зокрема, але не виключно обмежили взаємодію органів місцевого самоврядування з громадськістю:

- [згідно з новою ч. 10 статті 9 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”](#), у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги у частині оприлюднення проектів актів.
- внесені зміни до [Регламенту місцевих рад](#), що призвело до роботи постійних депутатських комісій та сесій місцевих рад без урахування відкритості та гласності;
- відповідно до дії Закону України “Про правовий режим воєнного стану” та відповідно [до частини 6 статті 22 Закону України “Про доступ до публічної інформації”](#), місцеві ради та їх виконавчі органи призупинили надання відповідей на звернення підприємств, установ, організацій, звернення громадян посилаючись на обставини непереборної сили незалежно від того, чи ведуться безпосередньої бойові дії на території громади.

Також інші нормативно-правові акти, зумовлені дією воєнного стану:

- відповідно до [Постанови Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 року № 263 “Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану”](#), органам місцевого самоврядування рекомендувалося зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно - комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів, що призвело до обмеження в отриманні інформації громадян. Також на підставі цієї Постанови, а також керуючись рекомендаціями Асоціації міст України, деякі органи місцевого самоврядування зовсім зробили недоступною для перегляду свою офіційну веб-сторінку місцевої ради на період від 24 лютого 2022 року до травня 2022 року.

Закриття частково чи повністю веб-сторінок місцевих рад, що стало одним із заходів інформаційної безпеки персональних даних членів територіальної громади та публічних даних органів місцевого самоврядування, також, на нашу думку, є важливим фактором зниження як громадської участі у процесі прийняття рішень, так і громадського контролю за діяльністю органів влади під час війни.

*До введення воєнного стану, на виконання Закону № 2939 та Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затвердженого постановою КМУ від 21.10.2015 № 835, органи місцевого самоврядування зобов'язані були оприлюднювати [наступну](#) інформацію на своєму офіційному веб-сайті.*

- [Не застосовується](#) Закон України [“Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”](#). Тобто, щонайменше рішення про місцеві податки та збори на 2023 рік ради можуть приймати виключно з урахуванням приписів

податкового законодавства, без проведення аналізу регуляторного впливу та погодження проектів з регуляторною службою та інформування громадськості.

- [Тимчасове припинення конкурсів громадського бюджету](#) або [відтермінування реалізації проєктів](#) бюджетів участі у громадах. Відповідно до дотриманням вимог [Постанови КМУ від 09.06.2021 р. № 590 “Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану”](#). Також з огляду [на особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану](#).

Другим фактором змін громадської участі стало те, що частина представників громадських організацій, як жителі територій, які стали окупованими, чи де ведуться бойові дії, здійснили [релокацію як по Україні](#) так і [за її межі](#). Ймовірно, що частина з них змінили профіль своєї діяльності на волонтерську допомогу для забезпечення гуманітарних потреб ВПО та ЗСУ, або припинили своє функціонування. Зокрема, серед представників органів місцевого самоврядування та комунальних установ також відбулась релокація у період лютий-березень, що спричинило зниження їх взаємодії з громадянським суспільством.

# 1 РОЗДІЛ МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

## **Завдання дослідження:**

- проаналізувати законодавчі обмеження наслідків воєнного стану для співпраці між інституціями громадянського суспільства та органами місцевої влади.
- прослідкувати, чи вплинув воєнний стан на громадську участь, як змінилася взаємодія органів місцевого самоврядування та активних громадян, як активна громадськість оцінює рівень комунікації та взаємодії, який є запит у громадянського суспільства на публічну інформацію та інструменти співпраці під час воєнного стану.
- оцінити, чи змінився рівень співпраці двох сторін і наскільки актуальними залишаються поточні проблеми та чи виникають нові.

## **Об'єкти дослідження:**

- Інститути громадянського суспільства (ІГС) - в особі членів громадських організацій, благодійних організацій, активістів, волонтерів і т.ін.; географія дослідження - всеукраїнська;
- Жителі, втч внутрішньо переміщені особи (ВПО);
- Представники органів місцевого самоврядування (ОМС) - в особі представників/лідерів структурних підрозділів, що відповідають за комунікацію з громадянським суспільством; географія дослідження: міста обласного значення та невеликі міста районного значення.

**Предмет дослідження:** з'ясування потреб та практик у застосуванні ІГС, ОМС та жителів у період воєнного стану в Україні інструментів громадської участі (ІГУ), громадського контролю, доступу до інформації, та будь-яких інших форм співпраці чи взаємодії між ІГС, жителями та ОМС.

## **Методи дослідження:**

1. Аналіз документів – для аналізу законодавчих актів та публічно відомих практик партисипації, які застосовували ОМС під час воєнного стану;
2. Опитування представників ІГС та жителів (інтернет анкетування);
3. Опитування представників ОМС (експертне інтерв'ю).



## 2 РОЗДІЛ. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ІНСТИТУЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЖИТЕЛІВ

**Об'єктом анкетування** виступили представники інституцій громадянського суспільства (ІГС) - в особі членів громадських організацій, благодійних організацій, активістів, волонтерів і т.ін. Суб'єкти відповідей (респонденти) позиціонуються передусім як представники організацій, тож основною портретною рисою є тип і спрямованість діяльності організації (від імені якої відповідав респондент), а також проблематика, навколо якої здійснюється її/його активна роль.

**Метод дослідження** – Інтернет анкетування (Анкета – Додаток 1). Спосіб заповнення анкети – самозаповнення. Що значить, що нам невідомо ким саме (як особою з інституції громадянського суспільства) і яким чином та за яких обставин заповнювалося анкету. Тому, основною цінністю інформації, отриманої даним методом є можливість «зрозуміти» обсяг інтересу цільової аудиторії до проходження опитування, оцінки та погляди активної аудиторії.

**Спосіб поширення анкети:** соціальні мережі, розсилка електронною поштою, особисті контакти («снігова куля»).

**Вибірка** – нерепрезентативна, неймовірнісна; цільова, «зручна» (convenience sampling) - анкета поширювалася через соціальні мережі включених в тематику та проблематику підписників та бази електронних адрес представників громадянського суспільства, які входять в коло комунікації організаторів дослідження. Отримані дані не можуть ретранслюватися на всіх учасників громадянського суспільства і є лише відображенням портрету кола включених в тему дослідження осіб.

**Географія дослідження** – всеукраїнська, без обмежень.

Немає принципового значення територіальне походження респондента, адже головна місія опитування і можливості методу (Інтернет анкетування), який не забезпечує репрезентативності – це формулювання обґрунтованої гіпотези стосовно передбачень та суджень самих організаторів дослідження. Ми можемо спостерігати певну активність окремих регіонів, але це жодним чином не може свідчити про ситуацію в цілому по країні чи регіону. Основна задача опитування методом Інтернет анкетування з цільовою, зручною вибіркою – зорієнтуватися в потребах, стані та проблемних аспектах взаємодії громадянського суспільства та ОМС в їхніх особистих оцінках, тобто переконалися в припустимості та відповідності власних поглядів організаторів дослідження стосовно зазначеної проблеми, або зафіксувати невідповідність та розбіжність в оцінках громадськості та власних. Отримана інформація сприяє поінформованості організаторів дослідження щодо загальних настроїв та оцінок окремих представників громадянського суспільства, які не проігнорували звернення щодо прохання пройти опитування і успішно його завершили. Отримані дані свідчать лише про думку незначного числа активних представників громад. Цінність інформації в тому, що вона презентує по-перше число тих, хто відгукнувся, а по-друге, сприяє підставам формування обґрунтованих гіпотез щодо стану ситуації, яка досліджується.

**Польовий період:** опитування тривало з 11 по 29 червня 2022 року.

## 2.1. ПОРТРЕТ РЕСПОНДЕНТІВ

В анкетуванні взяли участь 145 респондентів, з них 87 жінок.

Статус респондентів:

Представник громади	кількість респондентів	%
громадська організація	57	39%
місцевий/а активіст/ка	38	26%
орган самоорганізації населення	17	12%
волонтерська спільнота	13	9%
благодійна організація	12	8%
недержавне ЗМІ	3	2%
депутат селищної ради	3	2%
Представник ОМС	2	1%
депутат міської ради	1	1%
ОСББ	1	1%
Всього	145	

40% опитаних (55 респондентів) - представники громадських організацій, 20-19-18 респондентів як «місцевий житель»-«місцевий активіст»-«орган самоорганізації населення» відповідно. 13 осіб позиціонувалися як волонтерська спільнота і 12 – як благодійна організація.

Це засвідчує, що **основними суб'єктами, які взяли участь в опитуванні були громадські об'єднання, благодійні організації, волонтери та активні жителі**. На запитання щодо досвіду активної участі у суспільному житті місцевої громади переважна більшість опитаних (фактично 72% - 104 особи) зазначили досвід понад 5 років і 30 респондентів зазначили середній період досвіду громадської участі (21%), - що засвідчує те, що отримані дані опитування походять від людей, які не є новачками в громадській справі місцевих активностей. Нещодавній досвід зазначили лише 11 осіб, які відповіли на анкету. Фактично 40% опитаних оцінюють свою громадську активність як вищу за середній рівень (56 опитаних), а як досить високу – 40 опитаних; решта як середню і дещо нижчу за неї. Ці дані говорять про те, що опитані представники громадянського суспільства досить високо оцінюють свою участь.

Отже, ми маємо **досвідчених респондентів, які свою участь порівняно з іншими оцінюють як високу**. Таким чином критична оцінка цих респондентів може бути позначеною, як достатньо компетентна в тому, щоб рефлексувати щодо діяльності органів місцевого самоврядування та інструментів громадської участі.

60% опитаних зазначили, що **не припинили свою активну громадську діяльність через початок війни**, хоч при тому **43%** зауважили, що їм **довелося частково змінити профіль власної громадської діяльності**, а повністю його змінили 17% опитаних; втім 33% не змінювали зовсім.

**Зміна профілю діяльності сталася на користь допомоги ТРО, ВПО та іншим постраждалим від війни** (що очікувано). Серед типів інституцій громадянського суспільства, які зазначили зміну діяльності переважають **громадські та волонтерські організації та благодійні фонди**. Власне 13 респондентів у переліку проблем, якими вони наразі опікуються в громаді зазначили війну та

відповідно допомогу внутрішньо-переміщеним особам, пораненим та військовим, членам їхніх сімей. В цілому ж, **проблеми, що спонукають опитаних до активної громадської участі** – це екологічні та освіта (зазначили 55 і 57 опитаних відповідно), молодіжні ініціативи (54 особа), проблеми комунальної сфери (50 осіб). Дещо менше було зазначено проблематику публічних просторів (44 особи), питання правозахисту (43), прибудинково-квартирні питання зазначили і культурно-мистецьку сферу по 37 людей кожному. Наступними більш-менш чисельними були питання будівництва (28) та захисту тварин (17). Троє серед опитаних піклуються соціально-економічними проблемами громади, двоє питаннями здоров'я, одна особа позначилася як «*фем.рух*», одна переймається відкритими даними та доступом до інформації, і п'ятеро в цілому опікуються чи не всіма проблемами громади, представниками якої вони є. Чотири особи умовно можна назвати «критиками влади», адже проблеми, з якими вони мають справу стосуються корупції або контролю за роботою місцевої влади. Отже, **опитані переважно зосереджені на питаннях екології і публічних просторів, молоді, комунальної сфери та питань правозахисту, а також актуальними питаннями війни (її факту та поточних наслідків).**

## 2.2. ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

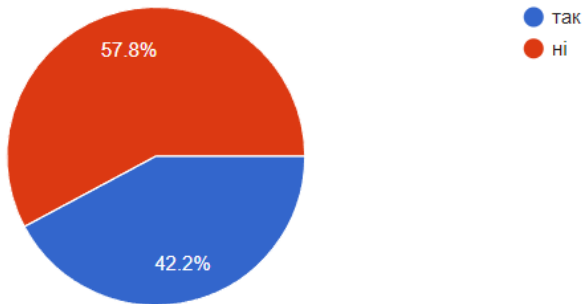
Найчастіше використовували наступні форми громадської участі: *особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС, місцеві ініціативи, запити на доступ до інформації, звернення громадян до органів місцевого самоврядування, електронні петиції та консультації з громадськістю наживо*. Посередньо використовуваними зазначено: *громадський бюджет, доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями, збори жителів за місцем проживання та самоорганізація з сусідами*.

№	Форми громадської участі	Кількість виборів (N=145)	%
1	Особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС	79	54%
2	Місцеві ініціативи	66	46%
3	Запити на доступ до інформації	62	43%
4	Звернення громадян до органів місцевого самоврядування	58	40%
5	Електронні петиції	53	37%
6	Консультації з громадськістю наживо	48	33%
7	Громадський бюджет	48	33%
8	Доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями	43	30%
9	Збори жителів за місцем проживання	40	28%
10	Самоорганізація з сусідами	40	28%
11	Громадські слухання	29	20%
12	Консультації з громадськістю онлайн	29	20%
13	Утворення та функціонування органів самоорганізації населення	28	19%
14	Функціонування Громадських рад	28	19%
15	Громадська експертиза	16	11%

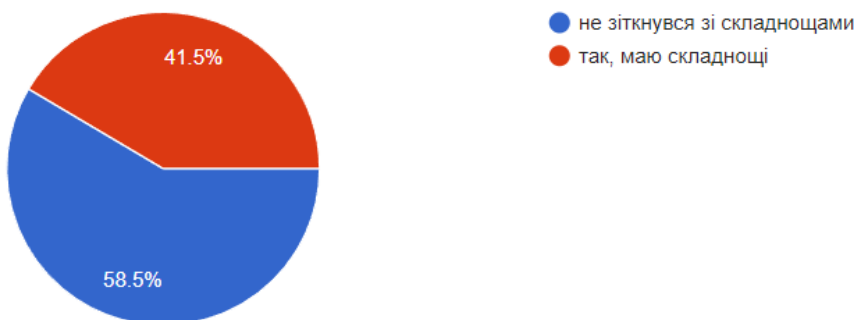
Серед інших форм громадської участі декілька згадок про різноманітні форми публічних обговорень або просвіти (збори, чати в соціальних мережах) – по суті їх можна додати до запропонованих в переліку анкети позицій «збори жителів ...» чи «самоорганізації...», або «місцеві ініціативи». **Найменш використовуваною є громадська експертиза** (зі 145 опитаних досвід її використання зазначило 16 осіб).

## 2.3. ПРОБЛЕМИ З ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На запитання «Чи відомі Вам випадки обмежень органами місцевого самоврядування використання інструментів громадської участі під час воєнного стану?» більшість опитаних відповіла, що – ні (84 відповіді, що становить 58% опитаних).



Так само на запитання «Чи зіткнулися Ви особисто зі складнощами використання інструментів громадської участі через воєнний стан в країні?» більшість опитаних так само зазначили негативну відповідь (59% - 86 опитаних зі 145).



На уточнююче питання щодо того, з якими саме складнощами вони особисто зіткнулися, було зазначено декілька типів проблем, які умовно можна розділити на такі групи:

### 1. проблеми з інформацією та комунікацією - 62%

- *Омс не відповідають на запити, сайт зачинений, звітування немає тобто відсутня прозорість взагалі», «Міністерства і відомства закриті для листування», «Відсутність ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування, відстороненість місцевої влади від потреб громади», «Блокування (приховування) інформації», «Закритість засідань ради та постійних депутатських комісій. Відсутність порядку денного. Відсутність поіменного голосування, прямої ютубтрансляції, не зрозумілість, які рішення приймаються. Не відповідають на офіційні запити», «відсутність інформації в публічному просторі (на сайті ради) про діяльність ради, проекти рішень, розпоряджень тощо», «Доступ до департаментів міської ради відсутній, телефони не беруть на запити не відповідають», «Відсутність комунікації з боку влади, ігнорування запитів та звернень», «Не можу донести свою думку до влади та отримати відповідь. Немає діалогу», «обмеження інформації про діяльність органів влади; частина сайті органів влади частково або повністю заблоковано», «Закрита інформація на офіційних сайтах», «Обмеження доступу до інформації»,*

### 2. проблеми використання інструментів громадської участі - 34%

*«Неможливість зібрання», «проблемна робота державних реєстрів, проблеми у проведенні масових заходів», «не діє программа "Бюджет участі", немає компенсаторних механізмів помилок при*

реалізації проектів цієї програми у період дії гарантійних зобов'язань. Відкладено програму благоустрою територій мікрорайона згідно з прийнятими ДМР рішеннями про реконструкцію», «Зупинка ГБ», «Закриті реєстри, відсутні прийоми, відсутність громадського бюджету», «призупинення проектів Громадського бюджету», «Доступ до публічної інформації», «Закриті засідання сесій, недопуск громадян і журналістів на комісії, закритий доступ до омс», «Відсутність комунікації з представниками громадського сектору і ОМС», «Функціонування інструментів призупинено чи унеможливлено через непрацюючі реєстри, сайти ОМС; незацікавленість влади у функціонуванні подібних інструментів у звичайний час, так тим більш у воєнний», «Фінансування громадського бюджету з проектів було використано на інші цілі», «проект громадського бюджету не можна реалізувати», «Відміна багатьох публічних заходів, зокрема, відміна уставовчих зборів щодо створення Громадської ради», «відсутність електронних черг до цнапів», «обмежено: публічність, прозорість офіційних сайтів,; напрямки використання коштів; публічні заходи та масові збори», «обмеження функціонування громадського бюджету», «Неможливість проводити масові заходи через небезпеку»

### **3. проблеми взаємодії з ОМС - 28%**

«Не функціонує міська рада, відсутній громадський контроль, чинять перепони волонтерам, не працює низка законів», «Омс не відповідають на запити, сайт зачинений, звітування немає тобто відсутня прозорість взагалі», «...громада <...> залишилася сама. Голова не допомагає зовсім, в основному деякі депутати, що залишилися...», «Керівництво громади лишили напризволяще громаду», «Органи місцевого самоврядування пишуть різні відписки», «Закриті засідання сесій, недопуск громадян і журналістів на комісії, закритий доступ до омс», «Небажання міського голови скликати засідання міськради», «КМДА і Київрада зачинені вже більше двох років, війна лише погіршила роботу цих органів», «Відмови чиновників та представників Червоного хреста надавати допомогу громадянам, які належать до пільгових категорій населення», «сілрада з молодих депутатів не збирається», «Доступ до департаментів міської ради відсутній, телефони не беруть на запити не відповідають», «Влада забита на участь, долучення жителів», «Відсутність реакції державних органів на порушення працівниками чинного законодавства», «Неодноразово зверталися про допомогу у сприянні облаштування вентиляції у бомбосховищі. Нажаль, результатів не досягли», «Скасовано особисті прийоми керівництва та години прийому іншими посадовими особами. Фактично немає доступу до адміністративних будівель», «доступ до посадовців для вирішення актуальних питань, реалізації ініціатив», «посадові особи ігнорують запити на публічну інформацію», «Місцева рада ігнорує всі соціальні питання, так як "у нас війна". На будь яке звернення відповідає "не розхитуйте човен"», «представниці громади не дали можливості виступити із заявою; не поставили питання від депутатів опозиції на голосування», «Обмежена участь ІГС у розробці та прийнятті рішень ОМС», «доступ до депутатів»,

### **4. проблеми безпосередньо самої інституції громадянського суспільства - 18%**

«Зруйнувались одні плани, треба було будувати інші плани», «Фінансові труднощі, обмеження мобільності», «Намагалися знайти допомогу західних партнерів в отриманні ліків <...> для поранених, але керівники медичних закладів бояться підписувати такі запити, хоча потреба актуальна», «Перебої з транспортом, зростання цін на товари першої необхідності та продукти харчування», «З перевезеннями та гуманітарною допомогою», «Не можемо достучатися до командування частини, вмовити їх подати заявку на укомплектування або хоча б контакт з нами», «Підготовка документів щодо передачі допомоги військовим у зоні бойових дій»

Серед іншого зазначалося: проблеми окупованих територій - «органи місцевого самоврядування здали місто, їх практично не було вже в перші дні війни, будь-які звернення вони не розглядали, бо працювали вже на окупантів, хоча публічно намагалися демонстрували щось інше» та «люди налякані як що починаєш щось робити то чуєш неправокуй їх бо нам капець» (автори даних коментарів з Херсону), «окупація моєї громади, відсутність представників органів місцевого самоврядування, призначення гауляйтерів»; та «не можу зареєструвати ГО», «виконання обіцяного відклалося до кращих часів».

Що стосується обізнаності щодо проблем від інших суб'єктів громадянського суспільства, то респондентами зазначено наступний досвід «колег», який так само можна розподілити на ті само категорії:

- інформаційно-комунікаційні – «відсутність відповідей на запити, ігнорування вимог», «доступ до електронних баз даних з публічною інформацією», «Нічого не працює. Ігнорування», «Відмова у суттєвій відповіді на запит»;

- використання ІГУ – «Не можливість зібрання», «доступ до електронних баз даних з публічною інформацією», «Не всі електронні інструменти працюють», «Закриті дані про закупівлі, призначення на посади без конкурсів», «Звернення до районного депутата, звернення до правоохоронних органів: запити на публічну інформацію та заяви про злочин не приймаються та не реєструються», «Не надання інформації», «Неможливість подати петицію», «Вони перестали працювати взагалі», «Відсутність електронних черг»;

- взаємодії з ОМС – «діяльність волонтерських організацій обмежується місцевою владою», «Відсутність відповідей влади та адекватних реакцій на проблеми», «Відсутність ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування, відстороненість місцевої влади від потреб громади», «Голова не йде на контакт з людьми, на заяви дають тільки негативні відповіді, звіту за півтора року не було ні разу», «Відмовлено у підтримці евакуації жителів, неналежне надання допомоги ЗСУ, а саме ТРО», «Міська рада сама не знає що робити», «КМДА і Київрада зачинені вже більше двох років, війна лише погіршила роботу цих органів»; «Практично не вирішуються проблеми ВПО. Влада не допомагає. Все покладено на громадські і благодійні організації. Але піаряться на результатах роботи благодійників», «Таке враження, що власних проукраїнських активістів влада боїться більше за москалів», «Керівної склад департаменту погано працює», «затримка з вирішенням актуальних проблем, посадовці часом посилаються на особливі нинішні умови, які насправді жодним чином не перешкоджають вирішенню багатьох питань», «Співпраця», «У деяких бажаних узяти участь у волонтерській діяльності з надання гуманітарної допомоги через місцеві органи влади виникли проблеми з цими органами влади через те, що вказані бажані представляють іншу політичну силу, аніж представники влади»

- та інші - «Херсон в окупації, влада міста і області буквально здали регіон рашистам», «перерозподіл гуманітарної допомоги», «Регулювання підприємницької діяльності здійснюється без урахування суспільної думки».

Як можна бачити за обізнаністю, а отже тим, що скоріше за все проговорюється в обміні інформацією та досвідом між представниками ІГС, то переважають проблеми взаємодії ІГС, мешканців з ОМС. Назагал щодо обізнаності про «проблемний досвід інших», то респонденти відповіли переважно негативно: **68% опитаних не знають про досвід інших, хто зіткнувся зі складнощами використання інструментів громадської участі під час дії воєнного стану у їх чи інших громадах.** Що передбачає гіпотезу про те, що рівень взаємодії між інституціями громадянського суспільства досить низький (про слабку комунікацію між інституціями громадянського суспільства засвідчено в дослідженні CEDOS<sup>1</sup>, тож можна вважати, що ця гіпотеза може вважатися підтвердженою).

Досвідченість респондентів вплинула на те, що на запитання «Чи потребували Ви (Ваша організація) особливої підтримки від органів місцевого самоврядування з часу введення в Україні воєнного стану?» 60% опитаних відповіли негативно. Ті 40%, що потребували допомоги, зазначили, що вона полягала у:

- вирішенні фінансових чи матеріальних проблем: «Фінансової» (близько 15 згадок), проблеми з приміщеннями («Можливість арендовать приміщення та обладнання», «доступу до приміщень та зібрання громад», «приміщення та ресурси», «приміщення для нашої діяльності»), «обладнання», «допомога жителям будинків в обладнанні бомбосховищ», «Мінімального технічного забезпечення для відновлення нормального функціонування в умовах воєнного стану», «Транспорт, логістика, печатки для отримання допомоги. Постійно були палки в колеса», «транспорт, паливо»;

---

<sup>1</sup> Мережа взаємодії міських ініціатив та організацій 5 міст України: результати дослідження - <https://cedos.org.ua/researches/merezha-vzaiemodii-miskykh-initsiatyv-ta-orhanizatsii-5-mist-ukrainy-rezultaty-doslidzhennia/>

- гуманітарній допомозі: «сприяння транспортуванню гуманітарної допомоги» (6 згадок), «Потрібно й зараз приміщення для складу гуманітарної допомоги», «Не мішати, не #и#ти гуманітарку»;

- взаємодії, інформації та комунікаціях: «Спільно працювати», «вільний доступ до взаємодії з адміністраціями лікарень, де перебувають поранені. Взаємодія все одно здійснюється, але на особистих контактах», «Інформаційної», «Взаємо і спільно Дії», «Своєчасне реагування на звернення», «організаційна, комунікації», «мати більше актуальної інформації та засобів оповіщення людей у всіх віддалених районах міста та МТГ», «Потреба в написанні офіційних запитів у фонди та благодійні організації», «Залучення до розробки та прийняття рішень ОМС», «координації», «координація допомоги серед соціально вразливих громадян, списки яких є у селищній раді», «Координації дій з іншими структурами у сфері надання соціальної допомоги та виділення транспорту для доставки гуманітарної допомоги її споживачам», «Контакту»;

- конкретних проектах: «надання організаційної підтримки», «Контакту», «Влада просто не йде ніяк на контакт з місцевими жителями, як і з військовими», «Допомога в координації переселенців», «проведенні інформаційної роботи з людьми щодо безпеки», «Пропонував старості створити штаб гуманітарної допомоги, в селі багато літніх та хворих», «Ми облаштували Шелтер для евакуйованих людей і коней. Нам навіть допомогти з сіном не захотіли», «Контакт з керівництвом ЗСУ, гроші на закупки їм потрібного (бо купуємо за власний рахунок)», «Дуже важко було вивозити молодь з інвалідністю, вивозити тварин з горючих точок, не було безкоштовного транспорту, організація та керівни органи сплачували самі щоб вивозити дітей з інвалідністю та їх батьків»;

- юридично-правових питаннях: «Оформлення документів», «Юридичний супровід», «правоохоронної».

Або такі зауваження як: «Нам відмовляли у будь якій допомозі», «Продовження розвитку населених пунктів», «Підтримки місцевого населення, так як були обмежені територіально від великого міста», «Забезпечення ст. 41 Конституції України».

## 2.4. ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОЦІНКАХ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Оцінки діяльності органів місцевого самоврядування після введення в країні воєнного стану балансують між «нормально» (майже 55 оцінок в середньому) і «погано» (60,5 оцінок в середньому).

Критерій оцінки	Оцінка (кількість відповідей; N=145)			
	прекрасно	нормально	погано	важко сказати
Представники влади усвідомлюють важливість інформування громадян та підтримують громадянську участь у процесі прийняття рішень	13	61	58	13
Представники влади використовують різні методи по підвищенню обізнаності громадян; необхідна інформація надається вчасно	14	59	62	10
Інформація, яку надає влада під час процесу прийняття рішень є об'єктивною, повною, загальнодоступною і подається у стандартизованій формі; усі громадяни мають рівні можливості доступу до учасницького процесу, оскільки представники влади пропонують різноманітні форми участі, стандарт проведення яких є прописаним і прийнятним	14	53	63	15
Представники влади на місцях підтримують ініціативи громадян	13	66	45	21
Представники влади забезпечують відкритий і прозорий процес прийняття рішень завдяки зовнішньому контролю з боку громади та неурядових організацій; інформація публічна та доступна для широкого загалу	12	46	66	21
Влада заохочує розвиток громадянського суспільства, інвестує в їхню освіту та пропонує громадянам діалогову манеру співпраці	12	43	69	21
<i>Середнє число відповідей по оцінках</i>	13	54,7	60,5	16,8

Отримана інформація по всіх критеріях зафіксувала досить **критичне ставлення представників громадянського суспільства до діяльності органів місцевого самоврядування**, адже **переважають оцінки «погано» та «нормально»**. Можна сказати, що вони балансують одна до одної (при низьких показниках крайнього задоволення «прекрасно» та сумнівів «складно відповісти»). Тобто явним є досвід усереднено нормальних відносин та явно поганих. Власне, найгірше оцінено те, чи заохочує влада розвиток громадянського суспільства, інвестує в їхню освіту та пропонує громадянам діалогову манеру співпраці (69 негативних оцінок зі 145 відповідей).

**Загальна оцінка діяльності органів місцевого самоврядування з інформування громадськості щодо змін в процесах та можливостях застосування інструментів громадянської участі під час дії воєнного стану за шкалою від 1 до 5, де 1 – найгірша оцінка, а 5 – найкраща, - наступна: переважає задовільна посередня оцінка (3 бали) – 38 відповідей зі 145 (що становить 26% від всіх опитаних).** Найкращу оцінку в 5 балів зафіксували лише 13 респондентів (9%). По суті досить рівномірно розподілилися оцінки від найгіршої – 1 бал (34 особи), 2 бали (31 особа), 3 бали (38 осіб) і 4 бали (29 осіб). Такий розподіл свідчить, що **немає однозначної оцінки, вона досить ситуативна та локальна, ймовірно, що особистісна** (на основі виключно власного досвіду) **або стереотипна** (почасти базована на чутках та уявній громадській думці).



На запитання, яке стосується **стану забезпечення органами місцевого самоврядування рівних можливостей для участі жінок і чоловіків** у використанні інструментів громадської участі під час дії воєнного стану – 81 респондент відповів що можливості рівні, 53 зазначили що залежить від ситуації і 11 осіб відповіли, що можливості нерівні. 130 осіб (90% від опитаних) зазначили, що практичних **перешкод для участі жінок** у використанні інструментів громадської участі під час дії воєнного стану **немає**<sup>2</sup>.

---

<sup>2</sup> Так як дослідження є нерепрезентативним, то отримані дані не можуть свідчити ані про забезпечення, ані про незабезпечення органами місцевого самоврядування рівних можливостей для участі жінок і чоловіків у використанні інструментів громадської участі під час дії воєнного стану і бути поширеними на ситуацію в країні в цілому. Вони демонструють лише думку людей, які пройшли опитування. Ми не знаємо про їхній досвід, цінності та світогляд, тож підстави наданих відповідей нам теж невідомі. Лише сам факт оцінки.

## 2.5. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

**Об'єктом інтерв'ювання** виступили ОМС в особі представників/лідерів структурних підрозділів, які відповідають за комунікацію з громадянським суспільством.

**Метод дослідження** – експертне інтерв'ю – метод, який дозволив з'ясувати погляди опитаних на потреби та практики застосування ІГС та ОМС у період воєнного стану в Україні інструментів громадської участі, громадського контролю, доступу до інформації, та будь-яких інших форм співпраці чи взаємодії між ІГС та ОМС. За типом – структуроване інтерв'ю (Гайд – Додаток 2). За формою інтерв'ю відноситься до «розвідувального» типу (exploratory interview), який застосовується у проектах з розробки ідей та побудови обґрунтованих гіпотез, а також для вивчення можливих способів подальшого збору відповідних даних, зокрема в уточненні питань, які підлягають обговоренню.

**Добір інформантів** – цільовий, умовний («зручний»). Отримані дані не можуть ретранслюватися на всіх представників органів місцевого самоврядування, але є такими, що відображають думку представників зазначеної спільноти, які є типовими суб'єктами діяльності та володіють необхідним досвідом. Опитано 14 осіб, з них 8 жінок та 6 чоловіків.

**Географія дослідження** – всеукраїнська, з умовним розподілом на Північ, Південь, Центр та Захід: міста обласного значення та невеликі міста районного значення. Окрім Сходу країни (в т.ч. Північного Сходу та Південного Сходу) через тимчасову окупацію або активні бойові дії.

*Центр:* Полтава, Вінниця, Хмельницький, Дніпро.

*Північ:* Київ, Новоград-Волинський, Черкаси (вибір обмежений через воєнні умови Північного Сходу).

*Південь:* Миколаїв, Одеса (обмеження вибору через окупацію або бойові дії на Південному Сході).

*Захід:* Львів, Чернівці, Тернопіль, Стрий, Жовква (домінує через відсутність активних бойових дій та окупації, а також через факт досвіду прийняття переселенців).

Обрано типові міста за такими показниками як:

- 1) тип населеного пункту за типом підпорядкування та географічним рівномірним розподілом (північ, південь, захід, центр, окрім сходу через активні бойові дії та стан окупації);
- 2) за фактом активного впровадження широкого переліку діючих інструментів громадської участі та
- 3) впровадження кращих демократичних практик та інновацій до Статутів міст.

**Польовий період:** опитування проводилось в період з 11 по 30 червня 2022 року.

## 2.6. ОЦІНКА АКТИВНОСТІ ГРОМАДИ В ЦІЛОМУ (БЕЗВІДНОСНО ДО ВІЙНИ)

В оцінці того, наскільки активною представники ОМС вважають участь жителів та інститутів громадянського суспільства у вирішенні місцевих справ їхньої громади переважає **вища за середню оцінка**. На думку лише чотирьох опитаних громадська активність в їхній громаді досить низька. При оцінці активності громади половина опитаних представників ОМС оцінили її не стільки як самостійного агента діяльності, але в контексті співпраці з ОМС чи практик використанні ІГУ. Можна передбачити, що образ активної ІГС покладається на рівень її залученості у співпрацю з ОМС та використання ІГУ.

Основними проблемами, що спонукають на активну участь громадян та інститути громадянського суспільства у вирішенні місцевих справ на думку представників ОМС є екологічні проблеми, питання благоустрою та житлово-комунальної сфери, а також згадано конфлікти, що виникають в процесі комунікації між ОМС та громадою.

## 2.7. ОЦІНКА СИТУАЦІЇ ВІД ПОЧАТКУ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Вплив воєнного стану на громадську участь представники ОМС охарактеризували як дуже **помітне зростання активності в громаді**, переважно у **волонтерстві та залученості громадських рад**, зауважено на змінах, що викликані безпековими процедурами, які помітно змінили уклад життя громади. Зауважено й на проблемах у використанні ІГУ та наслідкових від того, що викликає ускладнення та конфліктність у взаємодії ОМС та ІГС. *«Через запровадження військового стану міська рада не функціонує повноцінно (відсутні засідання комісій, більшість рішень ухвалює виконавчий комітет). Виконавчим комітетом рішення ухвалюються в закритому режимі, лише через декілька днів після ухвалення інформацію про ухвалені рішення публікують. Через обмеженість фінансування на що може місто витратити кошти, то сама громадськість мало на що може впливати в місті. Також заборонені мітинги (це заборонено воєнним станом, тому дуже мало є інструментів, як впливати на місцеву владу. Також на сайті зникли списки депутатів місцевої ради. Люди не можуть навіть подивитися хто їх депутат. Обмежені інструменти впливу та обмежені самі дії, на які можна впливати. Залучити громадськість потрібно, бо люди зараз до всього ставляться підозріло, і ця закритість влади тільки підштовхує на погані думки. І самій владі було б правильно бути більш відкритою. Це не як не допоможе нашому ворогу, якщо міська влада буде більш публічною».*

При тому, як свідчать відповіді представників органів місцевого самоврядування, **не було переглянуто стратегій щодо практик взаємодії** з інститутами громадянського суспільства та жителями на час дії воєнного стану. **Попередній досвід і способи взаємодій залишились незмінними**. Окремо було згадано про акти миттєвої підтримки при прямих зверненнях, активну комунікацію через канали Інтернет соцмереж або окремі заходи з обговорень конкретних питань. У відповідях на запитання «Чи використовуєте ви у своїй роботі неформальні практики залучення ІГС та жителів до процесу прийняття рішень?» представники ОМС зауважили на такому досвіді як творення мотиваційних роликів, комунікаціях з громадою навіть вночі, на посиленні міжособистісних контактів, переорієнтації тематики соціальних мереж на нагальні питання безпеки та подолання наслідків війни. У більшості згадах практик залучення ІГС та жителів до прийняття рішень фігурують згадки про посилення інформаційно-комунікаційної складової.

Діючими інструментами громадської участі, які функціонують в громадах під час воєнного стану представниками ОМС зазначено такі як: *«публічні консультації», «петиції», «звернення», «слухання», «онлайн обговорення».* Один з опитаних, щоправда, зауважив, що *«всі інструменти працюють, але люди просто їх не використовують»*, тоді як решта інформантів зауважили на обмеженнях, зокрема у *«забороні на збори громадян»*, або фактично на суцільному обмеженні: *«самі інструменти, які допомагали жителям впливати, були не доступні з питань безпеки для того, щоб*

*персональні дані, або якісь дані <...> не стали надбанням ворогів» і далі «практично всі інструменти стали не доступними: громадський бюджет (ні реалізуємо, ні проводимо голосування). Сам доступ до даних громадського бюджету теж був обмежений перші кілька місяців, тепер уже він доступний. Те саме, було і з електронними петиціями були обмеження, навіть з тієї точки хору, що ми до кінця не розуміли, як в тих умовах військового часу реалізувати ідеї людей, якщо вони навіть не знають, чи знайдеться відповідна кількість людей, які підтримають ці ідеї, щоб зібрати відповідну кількість голосів».* Один з інформантів звернув увагу на факт прибирання з сайту всіх розпоряджень міського голови, що спричинило непорозуміння в громаді.

Опитані представники ОМС свідчать, що практика комунікації між ОМС, ІГС та жителів під час воєнного стану, зокрема в інформуванні громадськості щодо ухвалення рішень чи будь-яких змін в громаді була посилена виключно за рахунок активізації і посилення оперативності інформування у вже існуючих в громаді соцмережах (Телеграм каналах, ФБ групах, Інстаграм сторінках) та на сайтах. Один з інформантів розповів про досвід визначення відповідальних осіб по конкретних напрямках, які здійснювали пряму комунікацію з відповідними структурами.

На запитання, що стосується того, чи було внесено зміни в бюджет розвитку в частині щодо реалізації проєктів бюджету участі та інші зміни в бюджет, які стосувалися програми підтримки ІГС і чи були поінформовані про це інститути громадянського суспільства та жителі, - 10 представників ОМС зазначили, що в бюджети участі змін не вносилося, наразі вони не діють чи скасовані, або переспрямовані (про що зазначили три інформанти). Лише один інформант ствердно відповів на запитання, зауваживши на тому, що інформація про бюджети участі оприлюднюється на офіційному веб-сайті міськради, соцмережах та у місцевій газеті, а відповіді вчасно надаються на всі звернення і запити. Про способи інформування громадськості решта інформантів відповіді не надали.

Наявність питань або звернень під час воєнного стану від інституцій громадянського суспільства та жителів, які орган місцевого самоврядування був не в змозі вирішити засвідчили наступні: невчасність відповідей на звернення (наразі терміни теж не чіткі); надання приміщень, квартир для ВПО; надання інформації щодо об'єктів критичної інфраструктури чи контактів окремих осіб (через заборону про розголошення) чи запити, які пов'язані з військовими таємницями; закритість засідань та непоінформованість громадян про рішення; «створити протирадіаційні укриття, стихити сирени, забезпечити терміново у всіх садках укриття»; надання матеріальної підтримки чи адресної допомоги військовослужбовцям, а також окремі випадки наполегливих вимог щодо перейменувань. Серед нестандартних/за межами існуючих інструментів громадської участі звернення громадян ОМС довелося вирішувати питання розміщення та матеріального забезпечення ВПО, релокованих підприємств, надання допомоги лікарням та вшпиталеним, забезпечення військових та потреб ТРО (у відповідях 8 осіб; шестеро інформантів не зазначили особливих проблем, що виходять за межі інструментів і можливостей ОМС). Проблеми функціонування ОМС у зв'язку з кадровим голодом зазначили лише двоє інформантів, тоді як 12 опитаних зауважили на нормальній роботі виконавчого органу. Нових ідей та пропозицій щодо оновлення чи доповнення інструментів громадської участі у зв'язку з воєнним станом чи іншими форс-мажорними умовами в ОМС не виникло. Фактично всі опитані дотримуються думки, що наразі не на часі про це думати.

Відповіді опитаних на запитання того, чи створюють наявні практики залучення громадськості рівні можливості для участі жінок і чоловіків, свідчать, що існуючі практики забезпечують рівність і органи місцевого самоврядування розділяють потреби і можливості жінок і чоловіків в межах планування та організації громадських слухань, консультацій під час воєнного стану.

Думка представників ОМС стосовно того, чи потрібно взагалі залучати жителів та інституції громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, вирішення місцевих справ під час воєнного стану схиляється до ствердження (лише один інформант заперечив, обґрунтувавши

наступним: *«ні, бо повноваження мають здійснювати професіонали і відповідальні. Не треба порад - а треба діяти. Швидко»*, але уточнив, що *«Не у всіх питаннях»*; і чотири інформанти не прокоментували цю тезу взагалі). Серед аргументів важливості залучення було зазначено, що *«це спільна проблема; в такі моменти імператив не працює, а працює співпраця. Де не було колаборація - рішення не працювали»*, це можливість *«працювати системо і злагоджено»*, наголошено на цінності актуальних опитувань, на ефективному інформуванні та обміні інформацією, на спільному проговоренні суперечливих питань. Єдиним питанням, яке на думку інформанта не потребує залучення громадськості – це питання, що стосуються безпеки та військових рішень. *«Залучати громадськість потрібно, бо люди зараз до всього ставляться підозріло, і ця закритість влади тільки підштовхує на погані думки. І самій владі було б правильно бути більш відкритою. Це не як не допоможе нашому ворогу, якщо міська влада буде більш публічною»*.

## 2.8. ОЦІНКА СПІВУЧАСТІ З ВОЛОНТЕРАМИ ТА ВПО

Взаємодію з волонтерами чи волонтерськими організаціями засвідчили більшість опитаних представників ОМС. Досвід співпраці переважно полягав у наданні приміщень, матеріальну та ресурсну підтримку, інформаційну підтримку. Ініціатором взаємодії згадуються як волонтери, так і ОМС, або ж як спільний двосторонній процес. Представниками ОМС згадується низка організацій та спільнот, які виступали своєрідними посередниками у взаємодії.

Стосовно практик залучення органами місцевого самоврядування до співпраці внутрішньо переміщених осіб, то як свідчать відповіді представників ОМС це були дозвіллеві або соціально-культурні практики (екскурсії для ВПО по місту, залучення ВПО до обговорень щодо помешкань для тимчасового проживання, волонтерство ВПО в місцевих школах, курсах з вивчення української мови), підтримка ВПО в організації процесу пошуку роботи та залучення до допомоги в місцевих центрах з працевлаштування, надання приміщень для зборів ВПО чи проведення заходів, яких вони потребують. ОМС заплановано, чи вже організовано, залучення молоді до місцевої громади, опитування щодо потреб ВПО, опрацьовується питання можливостей та механізмів для забезпечення права голосування для ВПО, а також різноманітні підходи з надання психологічної підтримки.

Загальна оцінка того, як змінилося життя громади від часу введення воєнного стану дещо відмінна, залежно від регіону опитаних, але в цілому засвідчує зростання згуртованості громад. Представники ОМС міст заходу України (Львів, Тернопіль, Стрий, Чернівці, Жовква) більшою мірою наголошують на проблемах ВПО, з позитивних моментів відмічають згуртованість, співчутливість громади, після періоду тривоги та невизначеності (спаду активності); в одному з міст зауважено на появі конфліктності на тлі розміру внеску у вирішення проблем (*«суспільство розпорошилось, загальна тенденція - міряння діяльністю (хто більше..), дисбаланс між внеском ГО і ОМС у тому хто більший внесок»*) чи взаємин між місцевими та ВПО. ОМС міст центру України (Полтава, Вінниця, Дніпро, Хмельницький) передусім зауважують на зростанні числа жителів за рахунок ВПО, згуртованості місцевих, зокрема в практиках допомоги релокованим. В містах «умовної» півночі України (Київ, Черкаси, Новоград-Волинський) представники ОМС засвідчують зростання дружності, згуртованості. Міста півдня України (Миколаїв, Одеса) в оцінках ОМС відчули зміни в організації роботи інфраструктури, настороженості та «завмерлості» життя через воєнну небезпеку.

## 3 РОЗДІЛ. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ ІГС ТА ЖИТЕЛІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

### 3.1. ІСНУЮЧІ ЗАКОНОДАВЧІ ОБМЕЖЕННЯ

З 24 лютого 2022 року на всій території України **заборонено**:

- проведення страйків, масових зібрань та акцій (пряма [вимога Закону](#) України “Про правовий режим”, ст. 19)

**Обмежено**:

- вільне збирання та поширення інформації ([заборонено](#) поширення інформації про пересування, місцезнаходження військової техніки та особового складу, [обмежено](#) поширення інформації з державних реєстрів)

- свобода думки і свобода слова ([заборонено](#) агітація та розповсюдження інформації про діяльність проросійських політичних сил, громадських організацій та їх афілійованих структур).

### 3.2. ЩОДО ДОСТУПУ ІГС, ЖИТЕЛІВ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- ст.ст. 6, 22 Закону України [“Про доступ до публічної інформації”](#) визначено вичерпний перелік підстав для відмови у наданні відповіді на запит громадян - школа від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес, виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Таким чином, відмова в наданні інформації з інших підстав є незаконною та може бути оскаржена в адміністративному порядку до Уповноваженого з прав людини або безпосередньо до суду.

Проте, окрім того, відповідно до [Постанови КМУ](#) від 6 березня 2022 р. № 209 “Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану”, обмежено надання та поширення інформації з держреєстрів. *“Установити, що в умовах воєнного стану витяги з Державного реєстру обтяжень рухомого майна в електронній формі через офіційний веб-портал Мін’юсту не надаються... припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в межах адміністративно-територіальних одиниць, перелік яких затверджується Міністерством юстиції. Міністерством юстиції може передбачатися обмежений (обумовлений) доступ користувачів до окремих реєстрів в межах певних адміністративно-територіальних одиниць”*.

Таким чином, в Україні на сьогодні можна отримана будь-яку запитувану інформацію, яка наявна у розпорядженні органів державної влади та місцевого самоврядування, наприклад, витрати бюджету на цільові програми, кількість висаджених дерев, придбаних одиниць транспорту. Водночас, на практиці чиновники часто маніпулюють розмитістю юридичного формулювання, що містить Закон. Адже, визначення ступеню “суспільного інтересу” та “шкоди” завданої в результаті оприлюднення інформації і далі визначає суб’єкт

від якого врешті решт і залежить прийняття фінального рішення. Теж саме стосується поняття “в інтересах національної безпеки” в контексті отримання доступу до публічної інформації.

### 3.3. ЩОДО РОБОТИ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ УЧАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

11 березня 2022 року була прийнята [Постанова КМУ](#) № 252 “Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану”. Даний нормативний акт фактично узаконив вільне - на власний розсуд, розпорядження місцевими доходами та видатками, з метою протидії російській агресії, укріплення територіальної цілісності та непорушності державного суверенітету.

Зокрема, відповідно до пп. 2 п. 1 Постанови: *“виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації: здійснюють без погодження відповідною комісією місцевої ради передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків (окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету) за бюджетною програмою”*.

На практиці положення цього підзаконного нормативно-правового акту використовуються для “урізання” та перенаправлення бюджетних коштів на програми пов’язані з підвищенням обороноздатності країни. Зокрема, таким чином багато муніципалітетів України фактично втратили т.зв. “бюджети участі” на 2022 рік. Цільові кошти які закладалися в бюджетах міст та громад для реалізації низових ініціатив були перенаправленні на військові потреби. Водночас, дуже часто формулювання таких програм є доволі розмитим, а кінцева мета неочевидною. Більше того у п. 2 ті є ж Постанови скасовано перевірки щодо такого виду діяльності: *“Тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються”*.

Ситуацію погіршує й те, що обговорення та прийняття таких програм, з міркувань безпеки, проходить в закритому режимі - без відеотрансляцій та можливості бути присутнім на засіданні відповідного органу місцевого самоврядування особисто. Разом із закритими до публічного доступу держреєстрами, це суттєво обмежує механізм громадського контролю дій влади.

Окрім того, тимчасове припинення конкурсів громадського бюджету або відтермінування реалізації проєктів бюджетів участі у громадах наявне задля дотриманням вимог [Постанови КМУ від 09.06.2021 р. № 590 “Про затвердження Порядку виконання повноважень](#)

[Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану](#)”. Де зазначено допустимі статті видатків бюджету.

### 3.4. ЩОДО ЗБОРУ ПРОПОЗИЦІЙ ТА ІНШИХ ФОРМ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

Відповідно до п. 3 Указу Президента України №64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України.

У цьому переліку обмежень міститься ст. 38 Конституції - **“Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування”**. Водночас, ані в даному акті, ані в інших документах затверджених на його виконання, ані в Законі України “Про правовий режим воєнного стану” відсутні заборони або застереження щодо такої участі. Закон містить конкретні норми-застереження щодо проведення мітингів та виборів, різновидом яких є референдум. Однак, на сьогодні в Україні жодним нормативним актом не заборонена участь громадян в прийнятті рішень, що стосуються їх безпосередньо - це відбудова, розвиток міст, вирішення соціально-побутових питань тощо. Громадяни і надалі можуть збирати підписи, надавати пропозиції та публічно обговорювати питання, що не стосуються зміни державного ладу, кордонів та делегованих повноважень, адже право громадян на звернення до суб'єктів владних повноважень та отримання відповіді, гарантоване ст. 40 [Конституції України](#) не може бути обмеженим навіть в умовах воєнного стану.

Зокрема, на [сайті Президента України](#), громадяни можуть підписати петиції з питань, вирішення яких на сьогодні вважають найбільш нагальними. Водночас, робота міських аналогічних сервісів громадського волевиявлення залишається заблокованою.

Особистий прийом громадян на час воєнного стану обмежений з міркувань безпеки. Органи державної влади і органи місцевого самоврядування у своїй аргументації з цього приводу зазвичай посилаються на ст. 8 Закону України [“Про правовий режим воєнного стану”](#) - здійснення в першу чергу **заходів, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки**, до яких, зокрема, належить встановлення посиленої охорони та особливого режиму роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.



## 4 РОЗДІЛ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ОМС ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ

*Дані рекомендації підготовлено в межах впровадження проєкту Ради Європи “Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні” в рамках дослідження “Як військовий стан вплинув на громадську участь в Україні”, яке проводилось у червні 2022 року.*

*Рекомендації ґрунтуються на вимогах міжнародних стандартів та дослідженнях експертів проєкту. Рекомендації не є обов'язковими, вони носять допоміжний характер у діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС) та направлені на гармонізацію спільної дії ОМС з інститутами громадянського суспільства (ІГС) та жителями громад. Пропозиції не стосуються окупованих територій України та громад, де ведуться активні бойові дії.*

### 4.1. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ОМС ТА УЧАСТЬ ГРОМАДИ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Ми, як експерти, які працювали над дослідженням “Як військовий стан вплинув на громадську участь в Україні”, **рекомендується** місцевим радам та виконавчим комітетам знайти баланс між створенням безпечних умов для депутатів і посадовців виконавчих ОМС, нерозголошенням їх рішень щодо обороноздатності населених пунктів, які становлять державну таємницю,

та

дотриманням демократичних принципів відкритості, гласності, підзвітності, які передбачені Законами України “Про місцеве самоврядування”, “Про доступ до публічної інформації”, нормативно-правовими актами щодо діяльності ОМС (таких, як Регламент місцевої ради, виконавчого комітету або Статут територіальної громади).

**Рекомендується** відновити практику проведення засідань місцевої ради чи виконавчого комітету у відкритому форматі, комбінуючи його у разі необхідності із закритою частиною. На закриту частину засідання слід виносити виключно проєкти рішень щодо обороноздатності населеного пункту чи регіону, щодо бюджетних видатків на підтримку Збройних сил України, чи інші проєкти рішень, розголошення інформації з яких, може загрожувати безпеці того, кого вона стосується, або загрожувати безпеці регіону.

Відкрити ж частину засідання, на нашу думку, слід проводити з доступом до неї жителів громади та акредитованих представників засобів масової інформації (ЗМІ). Порядки денні засідань місцевих рад, виконавчих комітетів та постійних депутатських комісій варто публікувати завчасно, та повідомляти громадськість про їх розміщення на сайті відповідної ради у відповідному розділі. Протоколи, стенограми, відео відкритих засідань місцевих рад, виконавчих комітетів, постійних депутатських комісій, варто публікувати відповідно до законодавства, але не пізніше, ніж за 7 днів після проведення відповідного засідання та прийняття рішення.

### *Приклад кращих практик.*

- 1. У Рівненській міській територіальній громаді впродовж дії воєнного стану виконавчий комітет та міська рада проводила свої сесійні засідання із забезпеченням публічних онлайн-трансляцій на офіційному youtube - каналі (окрім питань, які стосуються оборонних рішень). Таким чином забезпечувала відкритість процесу прийняття рішень у громаді.  
<https://www.youtube.com/channel/UCXd0GDNs6vDNbPn95gkRIPw>*
- 2. Львівська міська рада відновила практику онлайн - трансляцій засідань виконавчого комітету на початку червня 2022 року, внісши зміни до Регламенту роботи виконавчого комітету, а саме пунктом: “Засідання виконавчого комітету Львівської міської ради є відкритими за винятком розгляду питань, що становлять державну таємницю, стосуються питань у сфері оборонної роботи, містять конфіденційну інформацію або захищену законодавством інформацію про особу”. Таким чином жителі територіальної громади можуть здійснювати громадський контроль за рішеннями виконавчого комітету.*

Орган місцевого самоврядування на власний розсуд може прибрати точну дату та час проведення засідання органу місцевого самоврядування з міркувань безпеки, але вказати проміжок часу, в який має відбутися дане засідання. Проте зазначимо, що при підготовці до засідання детальною інформацією про дату, час та місце зібрання володіє велика кількість осіб, пов'язаних з його організацією чи участю (секретаріат, депутати, посадові особи, які готують проекти рішень, та ін.), що у підсумку ставить під сумнів доцільність нерозголошення для громадськості та ЗМІ подібної інформації. Відповідно до законодавства, акредитовані ЗМІ мають право висвітлювати діяльність ОМС на своїх ресурсах щодо ухвалених чи не ухвалених рішень ОМС навіть у воєнний час.

Безумовно також слід припинити практику закриття офіційних веб-сайтів ОМС у цілому, або у їх частинах, які стосуються рішень органів влади у минулому, а також тих рішень і їх проектів, що не передбачають державної таємниці чи інформації про підтримку обороноздатності регіону чи ЗСУ. При цьому важливо забезпечити офіційний веб-сайт ОМС стійкістю до різних варіантів загроз, в т.ч. кібер атак.

Щодо питань із доступом до публічної інформації для ІГС та жителів громад, **рекомендується** дотримуватися Закону України “Про доступ до публічної інформації” та надавати відповіді на запити і звернення, інформація у яких не зашкодить безпеці населення, у передбачений законом термін.

Публічний службовець не має права обмежити доступ до інформації, не пояснивши, чому її оприлюднення завдасть більше шкоди, ніж принесе користі. Відповідно до Закону України “Про доступ до публічної інформації”, гарантується кожному громадянину доступ до публічної інформації. Запровадження обмеження доступу до конкретної інформації за результатами розгляду запиту на інформацію допускається лише за умови застосування вимог пунктів 1-3 частини другої статті 6 Закону. Ці вимоги є «трискладовим тестом», який повинна пройти публічна інформація для визначення її відкритою чи обмеженою. Доступ до інформації може бути обмежено за умови додержання сукупності всіх трьох підстав.

Застосовуючи трискладовий тест, розпорядник демонструє логіку свого рішення надати чи не надавати доступ до інформації.

Послідовність запитань, на які розпорядник має відповісти, аби визначитися чи може він відмовити у доступі до інформації:

1. Чи слугує засекречення цієї інформації інтересам:

- національної безпеки;
- територіальної цілісності;
- громадського порядку і запобігання правопорушенням;
- громадського здоров'я;
- захисту репутації або інших прав людей;
- підтримання авторитету та неупередженості правосуддя;
- нерозголошення даних, отриманих конфіденційно.

2. Чи завдасть розголошення цієї інформації істотної шкоди цим інтересам? Якщо завдасть, то якої саме? Що саме може статися? Яка ймовірність, що це станеться?

3. Чи шкода від розголошення переважає суспільний інтерес? І якщо так, то чому?

Відсутність висновку розпорядника інформації щодо наявності хоча б однієї з наведених вище трьох підстав означає, що відмова у доступі до публічної інформації є необґрунтованою. Обов'язок доведення того факту, що доступ до інформації може бути обмежений, покладається на розпорядника публічної інформації. Якщо це рішення погано аргументоване, людина, яка запитує, може оскаржити відмову в суді або в Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (омбудсман). Тоді розпорядника інформації зобов'язують або надати її, або навести адекватні аргументи на користь відмови.

Щодо інформації, яка повинна бути оприлюднена у форматі відкритих даних, то рекомендується, перелік із наборів цих даних, до яких повинен бути забезпечений публічний доступ під час воєнного стану, має визначати уповноважений орган державної влади. **Рекомендується** долучити представників громадськості, органів місцевого самоврядування до визначення переліку наборів даних, які мають бути відкритими і оприлюднюватись на Єдиному порталі відкритих даних. Відповідно, надати можливість подати відповідні рекомендації та зафіксувати в змінах до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних». Це потрібно для того, щоб кожен розпорядник даних на місцевому рівні не приймав одноосібних рішень про закриття важливої для громади інформації. Дані про: інформацію щодо бюджетів, витрат і міжнародного фінансування, поіменне голосування депутатів та виконавчого комітету/ видані під час воєнного стану містобудівні умови та обмеження, дозволи та розміщення тимчасових споруд, розміщення рекламних засобів, чи інші містобудівні документи/ вимірювання якості повітря, рівня радіації, забруднення відходами та інше, - рекомендується оприлюднювати, оскільки це знижуватиме можливі корупційні ризики, запобігатиме конфлікту інтересів та сприятиме громадському контролю.

***Підсумовуючи: рекомендується ОМС розширити (відновити) доступ до інформації про свою діяльність (яка не стосується обороноздатності) для інститутів громадянського суспільства та жителів.***

## 4.2. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

**Рекомендується** ОМС не відмовлятися від використання формальних інструментів громадської участі (затверджених Статутом чи додатковими положеннями), зокрема, тих, які можна провести за допомогою електронних засобів, а саме: електронні петиції, різні форми онлайн - консультацій та слухань з громадськістю.

Результати е-петицій, на нашу думку, слід розглядати в установленому порядку з відтермінуванням виконання деяких петицій, які потребуватимуть суттєвих змін до бюджету, та протирічати особливостям бюджетного процесу в умовах воєнного стану.

Також рекомендується залучати громадськість до процесу прийняття рішень через альтернативні і гнучкі інструменти участі. Це можуть бути громадські обговорення шляхом проведення круглих столів, фокус-груп, збір пропозицій чи електронні консультації (зустрічі).

*Приклад кращих практик.*

*Під час воєнного стану в травні - червні 2022 р відбулись громадські обговорення з питання перейменування міста Новоград-Волинськ на Звягель. Органами місцевого самоврядування була утворена топонімічна комісія, в яку були включені історики та краєзнавці. Також 27 травня 2022 року у великій залі Будинку рад відбулись громадські обговорення у формі громадських слухань. Процедура проведення громадських слухань визначалась положенням, яке є додатком до Статуту територіальної громади. Участь в слуханнях взяло 380 осіб із правом голосу. За результатами обговорень було прийняте рішення про підтримку у перейменуванні Новоград -Волинського на Звягель.*

Адже особливо актуально зараз для громад України є, наприклад, забезпечення довгострокових потреб внутрішньо-переміщених осіб. Керівні принципи ООН з питань переміщення осіб всередині країн, які рекомендовані до застосування державами-членами Ради Європи, наголошують на тому, що внутрішньо-переміщені особи (ВПО) мають право і повинні бути залучені до вирішення питань, які їх стосуються, у примаючій громаді. Використання електронних консультацій буде ефективним рішенням для вивчення потреб чи пропозицій громадськості, в т.ч. ВПО, з різних питань під час воєнного стану.

*Приклад кращих практик.*

*Львівська обласна рада спільно із проектом Ради Європи в Україні проводить широкі консультації із різними зацікавленими сторонами, в тому числі батьками ВПО, школярами ВПО, вчителями ВПО, щодо заходів для адаптації новоприбулих учнів та учениць ВПО до освітнього процесу в школах Львівщини. Так, для того, аби зібрати проблеми та пропозиції усіх, хто залучений до освітнього процесу в школах Львівщини, було вирішено здійснити онлайн опитування батьків ВПО, інтерв'ю із освітніми експертами та міськими головами громад Львівщини, фокус-групи із фаховими організаціями, адміністраціями та працівниками шкіл, керівниками освітніх закладів, депутатами обласної ради, а також інтерактивна гра Uchange для школярів ВПО та дітей, які є членами учнівського самоврядування. За результатами попередніх обговорень, потенційний перелік заходів обговорюється на стратегічній сесії за методикою Ради Європи Civic lab із залученням основних зацікавлених сторін в*

*організації сприятливого освітнього простору для школярів ВПО. Усі напрацювання, в тому числі після консультацій із самими внутрішньо переміщеними особами, ляжуть в основу стратегії освіти Львівщини.*

У зв'язку із військовою агресією російської федерації багато громад України сьогодні активно позбуваються російської культурної спадщини, зокрема, і в назвах об'єктів топоніміки. ОМС зараз проходять “другу хвилю” перейменувань вулиць, провулків, проспектів, площ, парків та скверів, яка розпочалась із прийняттям Закону України “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки”. Вивчаючи думку та пропозиції громадськості, ОМС найбільш активно використовують інструмент онлайн - консультацій через мобільні додатки, єдину платформу місцевої електронної демократії “e-DEM”, google-форму. До того ж розповсюдженою практикою залучення громадськості до процесу перейменування об'єктів топоніміки є включення до складу спеціальних комісій чи робочих груп фахівців (істориків, краєзнавців, філологів) не з числа посадовців чи депутатів ОМС.

*Приклад кращих практик.*

*Червоноградська міська рада проводить онлайн консультації щодо перейменування вулиць, в рамках позбавлення міської топоніміки історичних російських назв, через платформу електронної демократії e-Dem із верифікацією особисті. Так, міська рада збирає пропозиції, на честь кого поміняти існуючі назви вулиць. <https://consult.e-dem.ua/4611845300>*

**Рекомендується** окрім діяльності топонімічної комісії (чи робочої групи) як дорадчого органу до місцевої ради, застосовувати інструмент публічних консультацій, однак із обов'язковою можливістю верифікації особи (приналежності її до територіальної громади). Такою є можливість проведення голосування через платформу e-DEM, “Дію”, портали жителя, інші системи із використанням автентифікації через MobileID чи BankID.

Також звертаємо увагу, на можливість включення до консультацій офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) на території приймаючої громади, а також жителів громади, які тимчасово виїхали, однак є зареєстровані на території ОМС. В старостинських округах до методу консультації та опитування слід долучати місцевих старост. Такий консультативний підхід **рекомендується** застосовувати не тільки до питань перейменування об'єктів топоніміки, а і до інших питань, які носять суспільне значення та впливають на комфортність проживання громадян.

Важливо під час проведення заходів, круглих столів, фокус-груп, інших консультативних практик під час воєнного стану, забезпечувати інклюзивність такого процесу. **Рекомендується** у процесі планування консультацій дослідити усі групи заінтересованих сторін (стейкхолдерів) рішення, створювати доступні умови для подачі пропозицій, а також залучати до обговорень і роботи в консультативних органах жителів різних статей (жінок/ чоловіків) та осіб вразливих категорій населення.

Опитування та аналіз діяльності ОМС (які не знаходяться в зоні бойових дій та не були окупованими) під час воєнного стану також показав, що місцеві ради і виконавчі комітети

продовжують ухвалювати рішення, які стосуються нового будівництва в громадах: приймають нові генеральні плани міста, детальні плани територій, видають містобудівні умови та обмеження тощо. При цьому спостерігаємо практику відсутності проведення громадських слухань чи вивчення у іншій формі громадської думки щодо містобудівної документації. У поєднанні із відсутністю доступу до публічної інформації, закритістю засідань, така ситуація загрожує виникненню соціальної напруги серед жителів громад, створенням додаткових корупційних ризиків та прийняття необґрунтованих рішень на території ОМС. Саме тому, рекомендується повернутись до практики завчасної публікації проектів містобудівної документації, проведення відповідно до законодавства громадських слухань та ведення публічних реєстрів виданої дозвільної документації.

*Рекомендується під час консультацій використовувати методики Ради Європи: інтерактивна гра для дітей Uchange та цифрову методику Civic Lab<sup>3</sup>.*

***Підсумовуючи: на час дії воєнного стану рекомендується ОМС не припиняти практики залучення громадськості до прийняття рішень, особливо тих, які визначені законодавством. При цьому слід використовувати гнучкі та електронні інструменти вивчення громадської думки (консультації), засоби верифікації особи, застосовувати гендерний баланс, а також забезпечувати рівний доступ для вразливих категорій жителів.***

### 4.3. КОМУНІКАЦІЯ ТА ІНШІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ

Для підтримки вчасної комунікації з жителями громади під час воєнного стану **рекомендується** ОМС використовувати, як наявні канали для сповіщення населення про основні зміни в громаді (прийняті рішення, доступні послуги, гуманітарну допомогу, тощо) так і нові оперативні засоби зв'язку. Окрім офіційних веб-сайтів, друкованих видань, ЗМІ, варто використовувати платформи, які популярні серед жителів громади (телеграм-канали, чат-боти, вайбер/Signal-чати, соціальні мережі тощо). Для інформаційної безпеки також **рекомендується** верифікувати профілі посадових осіб (міських голів) в громаді чи сторінки місцевої ради у адміністратора соціальної мережі, якою ви користуєтесь (отримати “синю галочку”). “Галочка” (позначка) верифікації поруч з назвою акаунту або спільноти підіймає довіру у відвідувачів та користувачів, та означатиме для них офіційний канал зв'язку.

У комунікації через соціальні мережі чи чати слід також залишити можливість для зворотнього зв'язку. У разі призупинення використання того чи іншого інструменту зв'язку в громаді, висвітлити цей процес з обґрунтуванням причини таких дій.

**Рекомендується** посилити інформування та співпрацю з інститутами громадянського суспільства (ІГС) в т.ч. волонтерськими спільнотами, через створення та діяльність комунікаційних хабів, міських інформаційних порталів, а також спільно проводити просвітницькі чи

---

<sup>3</sup> Більше про інструментій Ради Європи Civic Lab та UChange читайте за посиланням <https://rm.coe.int/toolbox-the-council-of-europe-toolbox-on-citizen-participation-ukr/1680a09c16>

роз'яснювальні заходи, спільні інформаційні кампанії. У громадах, які приймають велику кількість ВПО, важливо створити центри підтримки ВПО, які б окрім координації гуманітарної допомоги, правового захисту, надавали б інформацію, яка необхідна ВПО для адаптації в життя громади (ведення реєстру ВПО, постійної комунікації з ВПО, ведення розділу на сайті ОМС для ВПО тощо).

*Приклад кращих практик.*

*У Львові в червні 2022 року запрацював міський центр підтримки вимушено переміщених осіб. Тут українці, які змушені були покинути рідні домівки через війну, можуть отримати допомогу й консультації фахівців із різних сфер життя: помешкання й соціальна підтримка, пошук роботи, освіта і дозвілля, медицина, відновлення документів, домашні улюбленці тощо. Також на сайті міської ради в зручному форматі зібрана уся необхідна інформація для ВПО, в тч. бланки заяв, контактні дані по різних потребах, тощо. <https://city-adm.lviv.ua/help>*

**Пропонується** також не обмежувати свою взаємодію з ІГС, які працюють у благодійному напрямку, лише через утворення та діяльність гуманітарних штабів громад. Як і під час, так і після завершення воєнного стану варто розвивати напрямок волонтерства. ОМС слід розробити та ухвалити міську програму сприяння волонтерському рухові, яка мала б сприяти створенню сприятливих умов для розвитку волонтерської діяльності в територіальній громаді; налагодженню ефективної співпраці та консолідації зусиль волонтерських організацій та ОМС; збільшенню включеності жителів, в тому числі молоді і літніх людей, до волонтерської діяльності.

Заходами, які б допомогли досягти мету, можуть бути: створення електронного ресурсу/платформи/розділу на сайті міської ради з інформацією пов'язаною з волонтерською діяльністю в територіальній громаді, створення інформаційно-ресурсного центру "Волонтерський хаб", надання організаціям, що залучають волонтерів, в оренду комунального майна для здійснення волонтерської діяльності, проведення освітніх заходів, проведення конкурсу проектів для громадських об'єднань та благодійних організацій, допомога із висвітленням волонтерської діяльності та комунікації із вразливими категоріями, введення соціального замовлення серед благодійних організацій тощо.

Також **рекомендується** створювати спільні чи окремі консультативно-дорадчі органи при ОМС, наприклад, координаційного центру разом з представниками найбільш дієвих місцевих ІГС, жителів, представниками бізнесу, ВПО задля оперативного вирішення питань пов'язаних з життєдіяльністю міста.

Позитивною та гнучкою практикою взаємодії для ОМС з врахування інтересів різних груп жителів (волонтерських ініціатив, ВПО, дітей, бізнесу) може стати введення посад уповноважених (омбудсменів) при міському голові. **Рекомендується**, щоб такі радники (штатні чи позаштатні) були визначені чи делеговані самими спільнотами з числа тієї категорії осіб, яку вони представлятимуть.

У тих громадах, які приймають під час воєнного стану і надалі, значну кількість ВПО, **рекомендується** переходити від лише надання гуманітарної, психологічної та правової допомоги до включення ВПО до процесів планування рішень, які їх стосуються. Такими механізмами можуть

бути як і систематичне вивчення потреб і пропозицій ВПО через різноманітні форми консультацій, фокус-груп, опитувань, так і сприяння утворення громадських організацій з числа ВПО, та включення їх представників у консультативно-дорадчі органи при ОМС. У разі розробки програм довгострокових рішень для ВПО (працевлаштування, житло, освіта) чи планів щодо інтеграції ВПО до суспільного життя в громаді, рекомендується включати осіб, зареєстрованих в приймаючій громаді, ВПО, із урахуванням гендерного балансу, до процесу напрацювання пропозицій та проектів рішень.

***Підсумовуючи: рекомендується налагодити сталу комунікацію із жителями громади щодо оперативних рішень ОМС, а також взаємодію із волонтерськими ініціативами, суб'єктами економічної діяльності, ВПО, включаючи їх до напрацювань рішень, які їх стосуються, або можуть допомогти у життєстійкості громади.***



## ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

**Предметом дослідження** була задача з'ясувати наявність потреб та практик застосування органами місцевого самоврядування інституціями громадянського суспільства та жителями у період воєнного стану в Україні інструментів громадської участі, громадського контролю, доступу до інформації, та будь-яких інших форм співпраці чи взаємодії між інституціями громадянського суспільства та органами місцевого самоврядування.

Відповіді представників ІГС не викликають сумнівів чи підозр у виразній упередженості поглядів та оцінок. Дані в цілому є зваженими та логічними. Серед зацікавлених в анкетуванні виявилось 4 депутати і 2 представники органів місцевого самоврядування. В рамках даного дослідження в цілому вони відносяться до іншої сторони – органів місцевого самоврядування. Втім, як респонденти анкети відносять себе і до інституцій громадянського суспільства. Можна тільки сподіватися, що, відповідаючи на запитання, вони абстрагувалися від професійної діяльності і відповідали з позиції місцевих жителів чи іншого образу, який вони собі уявили, відповідаючи на запитання анкети.

Як за самооцінкою, так й у відповідях представників ОМС представники ІГС оцінені як високо активні. Отже, інформація, яка сформована даними цього дослідження переважною мірою стосується образу і ролі активного та досвідченого представника ІГС. Якщо говорити про проблематику, яка спонукає громаду до активізму, то у відповідях представників ІГС переважали такі сфери як екологія і публічні простори, молодь, комунальна сфера та питання правозахисту, а також актуальне питання війни (її факту та поточних наслідків), тоді як серед представників ОМС питання війни згадав лише один інформант, а щодо активності громади, то вона засвідчена представниками ОМС навколо питань благоустрою (5), екології (4), правозахисту (1), забудови (3), молодіжної політики (1). В цілому ж проблематика, яка активізує громаду описувалася представниками ОМС досить узагальнено, почасти на згадуванні досвіду використання ІГУ. На загал згадувані сфери є подібними, тож ми можемо аналізувати отримані результати обох опитувань в поєднанні. Двома представниками ОМС серед проблематики згадано досвід конфліктів у взаємодії з ІГС. У відповідях представників ІГС так само досить значно виражено проблемне поле саме у взаємодії і непорозуміннях під час комунікацій.

В оцінках представників ОМС взаємодія з волонтерами виглядає досить позитивно, хоч відповіді представників ІГС свідчать скоріше про проблеми у взаємодії через закритість ОМС або ненадання запитуваної підтримки.

**Вплив воєнного стану** відобразився в тому, що **представникам ІГС** довелося почасти змінити профіль своєї активності на користь вирішення питань війни, засвідчити **обмеженість використання ІГУ**, серед яких **переважають проблеми неможливості зібрань, обмежень проектів громадської участі, доступність публічної інформації, закритість засідань адміністрацій**. В оцінках представників ОМС воєнний стан переважно відобразився незмінністю в загальних практиках їхньої діяльності та у формах взаємодії між ОМС та ІГС, окрім зміни ключової тематики на питання навколо війни. Так, одним з викликів як для ІГС, так і для ОМС були ВПО. Якщо зі сторони ІГС взаємодія з ВПО була у волонтерській підтримці і прямій допомозі, то з боку ОМС це досить широкий перелік діяльності: від культурно-гуманітарних, психологічних та адаптаційних до юридичних (реєстрація та надання необхідних консультацій), матеріальних, питань поселення та працевлаштування.

Представники ІГС в числі проблемних ситуацій зазначили перелік проблем, значним чином пов'язаних з інформацією та комунікаціями з ОМС. Тож наша дослідницька **гіпотеза**, що

**«Громадськість не отримує належним чином інформацію від ОМС, як наслідок діяльність громадських організацій неможливо здійснювати»** підтвердилася. Представники ІГС досить критично та претензійно означили коло своїх проблем, серед яких лідирували саме інформаційно-комунікаційна взаємодія та практики взаємодії з ОМС та її окремими представниками.

**Гіпотеза** що **«ІГС не потрібно досліджувати проекти рішень, (зміна фокусу діяльності), зміна формату комунікацій, ІГС зайняті виключно волонтерською діяльністю»** підтвердилася частково. Адже ІГС дійсно переорієнтували свою діяльність на актуальні запити стану війни, але продовжують мати запит на звичне для них функціонування ІГУ.

**Гіпотеза** щодо того, що **«ОМС є більш закритими, рішення ухвалюються кулуарно»** напряду не свідчить про закритість, втім відповіді респондентів щодо оцінок діяльності ОМС та окресленні кола проблем наштовхують на засвідчення «непрозорості» діяльності ОМС, що **непрямым чином, але підтверджує гіпотезу**. Зокрема, обома сторонами фіксується проблема у взаємодії. І хоча більшістю представників ОМС зауважується посилення інформаційно-комунікаційної складової у взаємодії з представниками ІГС та жителями, втім у відповідях представників ІГС риторика менш позитивна.

**Стратегічною метою** дослідження було сформулювати підстави для розробки практичних рекомендацій щодо подальших кроків у напрямку координації взаємодії громадянського суспільства та ОМС, передусім за екстремальних умов (війни).

**Мета** дослідження в сприянні ідентифікації проблем **досягнута**, отримані результати та пропозиції безпосередньо від ІГС надалі постануть підґрунтям для обґрунтованих гіпотез або необхідних рішень.

**Завдання виконано:** проаналізовано законодавчі обмеження наслідків воєнного стану для співпраці між інституціями громадянського суспільства та органами місцевої влади; прослідковано вплив введення воєнного стану на громадську участь, в змінах взаємодії органів місцевого самоврядування та активних громадян, з'ясовано як активна громадськість оцінює рівень комунікації та взаємодії, і яким є запит у громадянського суспільства на публічну інформацію та інструменти співпраці під час воєнного стану; надано оцінку змінам рівня співпраці двох сторін (ІГС та ОМС) та тому, що досі актуальними залишаються поточні проблеми та виникають нові, що викликані умовами війни.



Частина анкети	Запитання
<b>Вступна частина</b>	<p><i>Вітання!</i></p> <p><i>З початком широкомасштабного вторгнення армії російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, звична взаємодія органів влади всіх рівнів з інститутами громадянського суспільства та процес залучення громадян до прийняття рішень змінилися. В межах впровадження проекту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні» розпочинається дослідження “Як воєнний стан вплинув на громадську участь” і ми хочемо почути Вашу думку, як представника громадянського суспільства щодо низки питань. Нам важливо зрозуміти в чому і як саме змінилася взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства та жителями. Просимо Вас приділити декілька хвилин уваги та поділитися з нами Вашим досвідом. Це дуже важливо.</i></p> <p><i>Ми гарантуємо Вам конфіденційність – Ваші відповіді будуть опрацьовані і використані лише в узагальненому вигляді та допоможуть нам зрозуміти ситуацію, а згодом розробити практичні рекомендації всім учасникам взаємодії задля ефективної співпраці, зокрема за форс-мажорних умов, якими наразі є війна.</i></p>
<b>Основний блок</b>	<p><b>Хто Ви є, як представник громади?</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- громадська організація,</li> <li>- благодійна організація,</li> <li>- орган самоорганізації населення,</li> <li>- недержавний засіб масової інформації</li> <li>- волонтерська спільнота</li> <li>- місцевий/а активіст/ка</li> <li>- житель/жителька</li> <li>- Ваш варіант</li> </ul> <p><b>Ваша стать</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● жінка</li> <li>● чоловік</li> <li>● Ваш варіант</li> </ul> <p><b>Якими є основні проблеми, що спонукають Вас до участі у суспільному житті вашої громади?</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● екологія</li> <li>● освіта</li> <li>● будівництво</li> <li>● публічні простори</li> <li>● молодіжні ініціативи</li> <li>● комунальна сфера</li> <li>● захист тварин</li> <li>● правозахист</li> <li>● прибудинкові/квартальні питання</li> <li>● культура та мистецтво</li> </ul>

- Ваш варіант \_\_\_\_\_

**Як давно Ви активно берете участь в суспільному житті Вашого міста (чи місцевої громади)?**

- понад 5 років
- 2-5 років
- нещодавно, від останнього року

**Наскільки активною Ви вважаєте Вашу участь у суспільному житті вашої громади в порівнянні з іншими?**

- Дуже висока
- Вища за середню
- Середня
- Нижча за середню
- Дуже низька

**Яку форму громадської участі Ви найчастіше використовуєте, намагаючись вплинути на осіб, які приймають рішення на місцевому рівні?**

- Утворення та функціонування органів самоорганізації населення;
- Громадські слухання;
- Консультації з громадськістю онлайн;
- Консультації з громадськістю наживо;
- Функціонування Громадських рад:
- Електронні петиції;
- Збори жителів за місцем проживання;
- Місцеві ініціативи;
- Громадська експертиза;
- Громадський бюджет;
- Доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями;
- Запити на доступ до інформації;
- Звернення громадян до органів місцевого самоврядування
- самоорганізація з сусідами
- особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС
- Ваш варіант

**Чи відомі Вам випадки обмежень органами місцевого самоврядування використання інструментів громадянської участі під час воєнного стану?**

- Так
- Ні

**З якими саме складнощами використання інструментів громадської участі Ви особисто зіткнулися через воєнний стан в країні?**

- не зіткнувся зі складнощами
- мої/наші складнощі наступні: \_\_\_\_\_

**Чи знаєте Ви про інший досвід тих, хто зіткнувся зі складнощами використання інструментів громадської участі під час дії воєнного стану у Вашій громаді?**

- ні, не знаю
- так, знаю\* Які саме це складнощі? \_\_\_\_\_

**Чи припинили Ви свою активну громадську діяльність через початок війни?**

- так
- ні
- частково

**Чи довелося Вам змінити профіль Вашої громадської діяльності (чи Вашої організації) через війну?**

- ні
- так \*
- частково \*
- припинено повністю
- не було профілю як такого

**Якщо змінили, то як саме?**

Ваш варіант \_\_\_\_\_

**Чи потребували Ви (Ваша організація чи ініціативна група) особливої підтримки від ОМС з часу введення в Україні воєнного стану?**

- Так\* (якої саме?)
- Ні

**Оцініть діяльність ОМС з інформування Вас як громадськості щодо змін в процесах та можливостях застосування ІГУ під час дії воєнного стану?**

Дуже добре – 5 4 3 2 1 – Дуже погано

**Оцініть діяльність ОМС після введення в країні воєнного стану за наступними критеріями:**

	Прек расн о	Нор мал ьно	По ган о	Важко відпові сти
Представники влади усвідомлюють важливість інформування громадян та підтримують громадянську участь у процесі прийняття рішень				
Представники влади використовують різні методи по підвищенню обізнаності громадян; необхідна інформація надається вчасно;				
Інформація, яку надає влада під час процесу прийняття рішень є об'єктивною, повною, загальнодоступною і подається у стандартизованій формі; усі громадяни мають рівні можливості доступу до учасницького процесу, оскільки представники влади пропонують різноманітні форми участі, стандарт проведення яких є прописаним і прийнятним;				
Представники влади на місцях підтримують ініціативи громадян;				
Представники влади забезпечують відкритий і прозорий процес прийняття рішень завдяки зовнішньому контролю з боку громади та неурядових організацій; інформація публічна та доступна для широкого загалу;				
Влада заохочує розвиток громадянського суспільства, інвестує в їхню освіту та пропонує громадянам діалогову манеру співпраці.				

	<p><b>На Вашу думку, чи забезпечують органи місцевого самоврядування рівні можливості для участі жінок і чоловіків у використанні інструментів громадської участі під час дії воєнного стану?</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● так, можливості рівні</li> <li>● ні, можливості нерівні</li> <li>● залежить від конкретної ситуації</li> </ul> <p><b>Чи існують практичні перешкоди для участі жінок у використанні інструментів громадської участі під час дії воєнного стану?</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● ні</li> <li>● так _____ <b>Які саме?</b></li> </ul>
<b>Вдячність</b>	<p><i>Дякуємо, що приділили Ваш час опитуванню! Разом до перемоги!</i></p>

## ГАЙД ІНТЕРВ'Ю

### Вітання!

*З початком широкомасштабного вторгнення армії російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, звична взаємодія органів влади всіх рівнів з інститутами громадянського суспільства та процес залучення громадян до прийняття рішень змінилися. В межах впровадження проекту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні» розпочинається дослідження “Як воєнний стан вплинув на громадську участь” і ми хочемо почути Вашу думку, як представника органу місцевого самоврядування щодо низки питань. Нам важливо зрозуміти в чому і як саме змінилася взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства та жителями. Просимо Вас приділити декілька хвилин уваги та поділитися з нами Вашим досвідом. Це дуже важливо.*

*Ми гарантуємо Вам конфіденційність – Ваші відповіді будуть опрацьовані і використані лише в узагальненому вигляді та допоможуть нам зрозуміти ситуацію, а згодом розробити практичні рекомендації всім учасникам взаємодії задля ефективної співпраці, зокрема за форс-мажорних умов, якими наразі є війна.*

### **Блок 1 (питання про громадську активність громади в цілому, безвідносно війни)**

Наскільки активно ви вважаєте участь жителів та інститутів громадянського суспільства у вирішенні місцевих справ вашої громади?

Якими є основні проблеми, що спонукають на активну участь громадян та інститути громадянського суспільства у вирішенні місцевих справ вашої громади?

### **Блок 2 (питання про ситуацію від початку введення воєнного стану)**

Чи вплинув воєнний стан на громадську участь (залучення жителів та ІГС через різні механізми до процесів ухвалення рішень ОМС) у вашій громаді? Як саме? Чи потрібно залучати жителів та ІГС до процесу прийняття рішень, вирішення місцевих справ під час воєнного стану?

Чи ви як орган місцевого самоврядування переглянули власну стратегію щодо практик взаємодії з інститутами громадянського суспільства та жителями на час дії воєнного стану? Які саме рішення прийнято?

Чи використовуєте ви у своїй роботі неформальні практики залучення ІГС та жителів до процесу прийняття рішень? Які саме?

Які інструменти громадської участі функціонують у вашій громаді під час воєнного стану? А які ні? З чим це пов'язано?

Які заходи здійснюються вами як органом місцевого самоврядування для інформування інститутів громадянського суспільства та жителів щодо ухвалення вами рішень чи будь-яких змін в громаді? Чи надаються відповіді на запити про доступ до публічної інформації про діяльність ОМС?

Чи було внесено зміни в бюджет розвитку в частині щодо реалізації проєктів бюджету участі та інші зміни в бюджет, які стосувалися програми підтримки ІГС (які саме?) і чи були поінформовані про це інститути громадянського суспільства та жителі (як саме?)

Чи були питання/звернення під час воєнного стану від інститутів громадянського суспільства та жителів, які ви як орган місцевого самоврядування не в змозі були вирішити? З яких причин?

Які нестандартні/за межами існуючих інструментів громадської участі звернення громадян довелося вирішувати після введення в Україні воєнного стану? Що виявилось поза межами можливостей чи компетенцій органу місцевого самоврядування? Чи запровадили нові механізми взаємодії з ІГС та жителями?

Чи зіткнулися ви як орган місцевого самоврядування з неможливістю якісного забезпечення дії інструментів громадської участі через «кадровий голод» органу місцевого самоврядування у зв'язку з відсутністю окремих працівників через війну (виїхали, мобілізувалися, звільнилися, стали на простій

тощо)?

Чи виникли у вас ідеї/запити щодо оновлення чи доповнення інструментів громадської участі у зв'язку з воєнним станом чи іншими форс-мажорними умовами?

Як ви вважаєте, чи створюють наявні практики залучення громадськості рівні можливості для участі жінок і чоловіків? Чи Ви, як орган місцевого самоврядування розділяєте потреби і можливості жінок і чоловіків в межах планування та організації громадських слухань, консультацій під час воєнного стану, тощо?

Як Ви вважаєте, а чи потрібно взагалі залучати жителів та інститути громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, вирішення місцевих справ під час воєнного стану?

### **Блок 3 (питання про співучасть з конкретними суб'єктами громадянського суспільства)**

Чи взаємодієте ви як орган місцевого самоврядування з волонтерами чи волонтерськими організаціями у вашій громаді? Як саме? Хто був ініціатором взаємодії/співпраці (орган місцевого самоврядування чи волонтери)? Наскільки постійна ця взаємодія (час від часу, постійно)?

Чи доводилось у вашій громаді залучати до співпраці внутрішньо переміщених осіб? В якій ролі? (як волонтерів, з можливістю тимчасового працевлаштування, на контрактно-договірній основі, гранти, ...). Хто був ініціатором взаємодії (самі внутрішньо переміщені особи, місцеві громадські організації, волонтери, власне орган місцевого самоврядування)?

### **Блок 4 (загальне питання, підсумовуюче)**

Як на Вашу думку змінилося життя громади від часу введення воєнного стану?

### **Блок 5 (інформація про респондента)**

Прізвище та ім'я

Інтерв'юер має вказати стать респондента/ки

Назва виконавчого органу та посада.

Назва населеного пункту